

Петренко Н.І.*д.е.н., доцент, Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України "Бережанський агротехнічний інститут",
e-mail: natapni@ukr.net***Столяренко О.М.***д.е.н., доцент, Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ
e-mail: alena_2000@mail.ru*

ДОКУМЕНТУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ ТА ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ НА СТАДІЯХ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті визначено необхідність зберігання засновницьких документів про внесені майно та зміни в його оцінці в розрізі засновників для забезпечення спадщини; щорічно видавати засновникам спеціальні документи із зазначенням наявного на кінець року майна, належну та виплачену частку прибутку та інші соціальні виплати за колективним договором. Визначено особливості документування операцій з руху пасивів на всіх стадіях життєвого циклу підприємства, що сприятиме забезпеченню зацікавлених користувачів достовірною та необхідною інформацією щодо змін у власному капіталі та зобов'язаннях підприємства.

Ключові слова: власний капітал, зобов'язання, документування, стадії життєвого циклу підприємства: зародження, зростання, стабілізація, спад.

Формул: 0; рис.: 0, табл.: 1, бібл.: 12

Petrenko N.I.*Separate subdivision of the National University of Life and Environmental Sciences of
Ukraine "Berezhansky Agrotechnical Institute"
e-mail: natapni@ukr.net***Stolyarenko O.M***National Academy of Statistics, Accounting and Auditing, Kyiv
e-mail: alena_2000@mail.ru*

DOCUMENTATION OF TRANSACTIONS WITH OWNERS' EQUITY AND LIABILITIES AT THE STAGES OF COMPANY'S LIFE CYCLE

Abstract. Due to the large number of lawsuits on transactions with owners' equity it has been justified to work out the document, which would evidence about the size of contributions by the founders. The article calls for the necessity of safeguarding the foundation documents of the contributed assets and changes in their assessment in the context of the founders to ensure heritage; annually publish special documents for the founders indicating the actual year-end assets, paid out share of the profits and other social benefits under the collective agreement. The article elucidates the peculiarities of documenting transactions with movement of liabilities at all the stages of company's life cycle that will assist in providing the interested users with reliable and relevant information on the changes in owners' equity and liabilities of the company.

Keywords: owners' equity, liabilities, documentation, company's life cycle: creation, growth, stabilization, decline

Formulas: 0; fig.: 0, tabl.: 1, ref.: 12

JEL Classification: G 32, M 41.

Петренко Н.И.*д.э.н., доцент, Обособленное подразделение Национального университета биоресурсов и природопользования Украины "Бережанский агротехнический институт",
e-mail: natapni@ukr.net***Столяренко А.Н.***д.э.н., доцент, Национальная академия статистики, учета и аудита, г. Киев
e-mail: alena_2000@mail.ru*

ДОКУМЕНТИРОВАНИЕ ОПЕРАЦИЙ С СОБСТВЕННЫМ КАПИТАЛОМ И ОБЯЗАТЕЛЬСТВАМИ НА СТАДИЯХ ЖИЗНЕННОГО ЦИКЛА ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация. В статье определена необходимость хранения учредительных документов о внесении имущества и изменения в его оценке в разрезе учредителей для обеспечения наследия; ежегодно выдавать учредителям специальные документы с указанием имеющегося на конец года имущества, подлежащей и выплаченной доли прибыли и других социальных выплат по коллективному договору. Определены особенности документирования операций по движению пассивов на всех стадиях жизненного цикла предприятия, что будет способствовать обеспечению заинтересованных пользователей достоверной и необходимой информации об изменениях в собственном капитале и обязательствах предприятия.

Ключевые слова: собственный капитал, обязательства, документирование, стадии жизненного цикла предприятия: зарождение, рост, стабилизация, спад.

Формул: 0; рис.: 0, табл.: 1, библиограф.: 12

Вступ. Головною функцією бухгалтерського обліку є інформаційна функція. Документування є одним з найважливіших елементів методу бухгалтерського обліку, який забезпечує бухгалтерський облік можливістю надання інформації зацікавленим користувачам і тому набуває все більшого значення в процесах прийняття рішень.

Аналіз досліджень та постановка завдання. Частка правопорушень у частині відображення та документального оформлення власного капіталу підприємства є значною. У період з 2006-2012 рр. Житомирській області виявлено більше 60-ти тисяч правопорушень [1], розглянутих у розрізі суб'єктів власного капіталу підприємства – акціонерів, засновників, інвесторів та учасників. У табл. 1 представлено аналіз кількості судових рішень в розрізі суб'єктів господарювання в Житомирській області та причин їх виникнення.

Таблиця 1

Аналіз судових рішень у розрізі суб'єктів господарювання в Житомирській області: встановлення причин виникнення (2006-2012 рр.)*

Суб'єкти, які формують власний капітал	Загальна кількість рішень за суб'єктами	Причини виникнення судових спорів
Акціонери	1173	Визнання недійсними рішень загальних зборів акціонерів, що пов'язано із неналежним повідомленням про скликання та проведенням позачергових загальних зборів акціонерів товариств, неналежним чином обраною мандатною комісією, неправильним підрахунком голосів при прийнятті рішень, відсутністю права голосу позивача при прийнятті рішень на зборах, порушенням вимог чинного законодавства в частині внесення до порядку денного змін, про які акціонери не були проінформовані за 10 днів
Засновники	2569	Визнання зборів засновників недійсними; визнання недійсним рішення загальних зборів засновників; визнання підприємства банкрутом; не проведення зборів засновників; виключення зі складу засновників; скасування реєстрації засновників
Інвестори	380	Визнання недійсним рішення загальних зборів засновників, визнання недійсним договору дарування, примусове виключення зі складу учасників, визнання підприємства банкрутом, визнання недійсним податкового повідомлення-

		рішення, яким донараховано податок на прибуток підприємств і застосовано штрафні санкції за придбання основних засобів, які обліковуються підприємством як додатковий капітал
Учасники	59274	Визнання недійсними рішення загальних зборів учасників у зв'язку з тим, що учасники не були повідомлені про скликання зборів та не були на них присутні; виключення позивача зі складу учасників товариства; визнання недійсним зміни до статутних та установчих документів; порушення вимог до проведення зборів засновників, зокрема порушення вимог чинного законодавства та вимог статуту товариств

*) Джерело: складено на основі Єдиного державного реєстру судових рішень [1]

Таким чином, можна зробити висновок, що найменша частка судових спорів припадає на інвесторів, правопорушення щодо яких відбуваються найчастіше в частині додаткового капіталу підприємства. Найбільша кількість судових спорів пов'язана з визнанням недійсними рішень загальних зборів засновників, акціонерів та учасників. Зокрема, у відсотковому співвідношенні кількість судових спорів, пов'язаних із визнанням недійсними загальних зборів учасників, становить 93 %, така ситуація підтверджує незадоволеність власників, акціонерів, засновників захистом їх прав. У 2011 році в рейтингу “Легкість ведення бізнесу” серед 183 країн світу Україна зайняла 149 місце і 108 місце щодо захисту прав акціонерів [2], що свідчить про низький рівень захищеності прав акціонерів. Ефективність управління залежить від обсягу, оперативності і достовірності інформації, що фіксується в документах. На основі інформації приймаються управлінські рішення, документи при цьому слугують підтвердженням їх виконання. Документи, що підтверджують рух пасивів, мають важливе юридичне значення. Зауважимо, що роль і значення документів у частині операцій з пасивами в ринкових умовах порівняно з їх роллю при командно-адміністративній системі змінилися у зв'язку із суттєвою зміною змісту відображуваних процесів. Так, при командно-адміністративній системі не було дивідендів та питань спадщини з приводу державних підприємств. Для тодішніх державних підприємств основним завданням в частині відображення операцій з пасивами було правильне відображення на рахунках бухгалтерського обліку нарахування та виплати заробітної плати працівникам. В умовах ринкової економіки таке завдання також існує, проте, у зв'язку з виникненням різних організаційно-правових форм суб'єктів господарювання та різних форм власності, актуальності набуває питання щодо відображення та документування операцій з пасивами суб'єктів господарювання.

Питання документування господарських операцій розкрито в працях Н.М. Березиної, В.В. Бородіної, В.А. Бородин, Ф.Ф.Бутинця, Т.А. Бутинець, В.М. Власової, Л.О. Галат, Г. Кіма, А.В. Крапова, М.Ю. Медведєва, В. Муравського, П.П. Німчинова, О.І. Пилипенка, М.А. Проданчук, І.Р. Поліщук, Л.М. Полковського, В.В. Сопка В.Г. Швеця та інших, які розкривають суть документування як методичного прийому бухгалтерського обліку, розглядають первинні документи для обліку різних господарських операцій.

Метою дослідження є визначення напрямів удосконалення процесу документування операцій із руху пасивів підприємства задля відображення таких операцій на рахунках бухгалтерського обліку та забезпечення зацікавлених користувачів достовірною та необхідною інформацією щодо змін у власному капіталі та зобов'язаннях підприємства.

Результати дослідження. Основні вимоги до оформлення та складання бухгалтерських документів регулюються Законом України “Про бухгалтерський облік та

фінансову звітність в Україні” № 996-XIV від 16.07.99 р. та Положенням “Про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку” № 168/704 від 05.06.95 р. Бутинець Т.А. відмічає, що в частині документування операцій з оплати праці “більшість підприємств застосовують типові форми бланків, що затверджені колишніми відомствами СРСР і не завжди відповідають теперішньому рівню розвитку економіки України” [3, с. 79]. Відмітимо, що з 1 січня 2013 року використовуватиметься новий перелік типових документів [4], який передбачає не лише перелік документів за кожною операцією, а й вимоги до термінів їх зберігання. Документи забезпечують здійснення процесу документування. Бланки документів певної форми і змісту є матеріальним засобом процесу документування, які набувають значення бухгалтерських документів тільки після фіксації у них господарських операцій. Отже, жодна господарська операція не може бути відображена в бухгалтерському обліку, якщо вона не оформлена, належним чином, первинним документом. Бухгалтерські документи мають важливе значення, адже відображають фактичний стан діяльності підприємства та зміни в господарських процесах; забезпечують юридичні підстави здійснюваних господарських операцій та дають можливість проконтролювати та спрогнозувати функціонування підприємства.

Вміння правильно оформлювати і перевіряти первинні документи – основа кваліфікованої роботи бухгалтера. Первинний документ, як правило, складається на бланку типової форми в момент здійснення операції або ж одразу після її завершення. Кожен первинний документ відображає одну господарську операцію [5, с. 132]. До обліку об’єктів первинні документи приймаються тільки в оригіналі, за виключенням окремих випадків, передбачених законодавством (наприклад, при службових відрядженнях за кордон передбачається оплата витрат за отримання віз і закордонних паспортів на основі ксерокопії документів). Первинні документи забезпечують здійснення контролю за правильністю проведення господарських операцій, аналізу господарської діяльності та сприяють виявленню порушень і зловживань, вчинених персоналом підприємства чи зовнішніми суб’єктами господарювання.

При здійсненні господарської діяльності на підприємствах виникають проблеми, пов’язані з неврахуванням при складанні тієї чи іншої форми первинних документів, особливостей господарських операцій або економіко-правових відносин між суб’єктами господарювання. Це призводить до неможливості відображення усіх величин або характеристик стану та руху господарських засобів та джерел їх утворення, зокрема зобов’язань. Тому, поділяємо точку зору проф. І.В. Орлова, який вважає, що “форми первинних документів необхідно адаптувати до інформаційних потреб користувачів облікової інформації” [6]. Виходячи з принципу превалювання сутності над формою та принципу безперервності, всі господарські операції, пов’язані з формуванням, змінами та використанням власного і залученого капіталу підприємства, обліковуються безперервно та відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми.

Розглянемо детальніше питання документального оформлення операцій з власним капіталом і питання документування операцій із зобов’язаннями. Слушною є думка Н.М. Воськало, який відзначив, що “операції з обліку власного капіталу не так часто трапляються на підприємстві, як операції за розрахунками з покупцями та замовниками, постачальниками, підзвітними особами, з оплати праці, за податками і платежами. Тому документуванню цих операцій у науковій та практичній літературі приділено менше уваги” [7, с. 127]. Операції, пов’язані зі змінами у власному капіталі: оголошення статутного капіталу, випуск акцій, вхід чи вихід учасника підприємства, ліквідація підприємства, анулювання чи викуп акцій тощо, найчастіше здійснюються на підставі установчих документів. При формуванні статутного капіталу підприємства учасники можуть здійснювати внески у вигляді майна, що підтверджується актами приймання-передачі та оцінки, накладними; у вигляді грошових внесків – ПКО, випискою банку, чеком. У процесі здійснення господарської діяльності на підприємстві створюються різні фонди та резерви, які поповнюються за рахунок прибутку підприємства, що

підтверджується довідкою бухгалтерії та розрахунком бухгалтерії. Поповнення додаткового капіталу за рахунок безоплатно отриманих основних засобів (інших внесків) також оформлюються накладними, актами приймання-передачі, довідками бухгалтерії. При припиненні господарської діяльності підприємства коригуванню підлягають такі документи, як статут підприємства, протокол зборів засновників (акціонерів), установчий договір та створюються нові, зокрема накази, довідки бухгалтерії та інші бухгалтерські документи, необхідні для оформлення процесу ліквідації підприємства.

Метою створення більшості підприємств є отримання прибутку. Саме цей показник найбільш повно характеризує ефективність здійснення господарської діяльності та його платоспроможність. Щодо оформлення операцій з формування прибутку в Україні не розроблено жодного спеціального первинного документу, який би міг повністю відобразити процес його формування та використання, натомість на підприємствах застосовуються довідки та розрахунки бухгалтерії, в яких зазначається лише факт наявності прибутку чи збитку.

Проблему відображення внесків до статутного капіталу було поставлено до вирішення в дисертації Т.А. Бутинець: “як документально оформити внесені засновниками засоби до реєстрації підприємства? В більшості випадків такі операції здійснюються, коли ще не організована служба, тому засновники діють на свій розсуд. Наслідки не правильного документування операцій в цей період проявляються через 5-7 років – при ліквідації або коли необхідно повернути чи розподілити майно між засновниками” [3, с. 84]. Отже, у зв’язку з існуванням наведених проблем та наявністю значної кількості судових спорів, необхідним є розробка документу, який би засвідчував розмір внесків засновників. Такий документ, на нашу думку, повинен завірятися нотаріально, і реєструватися у державного реєстратора. Крім того у Переліку типових документів [4] зазначається, що документи (акти, протоколи, висновки, листи) про підтвердження правонаступності на майно організації повинні зберігатися до ліквідації підприємства. Від точності і достовірності ведення обліку зобов’язань залежить фінансова стабільність підприємств. Довгострокові та поточні зобов’язання відображаються на рахунках бухгалтерського обліку, якщо їх оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок їх погашення. Організація розрахунків з кредиторами багато в чому залежить від стану їх обліку і документального забезпечення. Несвоєчасне виявлення помилок у розрахункових документах в окремих випадках призводить до виникнення спірної заборгованості, прострочення термінів пред’явлення за нею претензій.

Документування операцій з обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками здійснюється з урахуванням вимог, наведених у ст. 9 Закону “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”. Відносини з постачальниками та підрядниками оформлюються на підставі угод, які можуть укладатися в усній або письмовій формі, а в деяких випадках – з нотаріальним посвідченням. Найбільш поширений вид угод, який укладається з постачальниками – договір купівлі-продажу або договір постачання. Крім того, можуть застосовуватися договори міни, підряду на будівельні, проектні та пошукові роботи, а також договори про надання послуг [8, с. 297].

Проблемам життєвого циклу підприємства присвятили свої роботи такі вчені, як А.П. Градов, Б.І. Кузін [9, с.54]; І.А. Бланк [10, с. 674]; Коласс Б. [11, с. 30]; Корягіна С.В. [12, с. 3] та інші. З урахуванням доробок вчених розглянемо особливості документального оформлення операцій з пасивами на стадіях життєвого циклу підприємства. Проте наведений перелік документів не є вичерпним, оскільки слід враховувати особливості діяльності кожного суб’єкта господарювання (організаційно-правову форму, вид економічної діяльності, масштаб діяльності, наявність

зовнішньоекономічних відносин тощо).

Стадія зародження (створення). На цій стадії відбувається формування статутного капіталу. Якщо мова ведеться про акціонерне товариство, тоді підприємство здійснює емісію акцій на суму, рівну розміру статутного капіталу. Операції з власним капіталом підтверджуються такими документами: татут, інвентаризаційний опис, акт приймання-передачі та оцінки, накладка, ПКО, ВКО, рішення власників, реєстрація рішення у державному реєстрі тощо. На цій стадії має місце отримання довгострокових кредитів, що підтверджується такими документами: кредитний договір, виписка банку, розрахунок бухгалтерії, інвентаризаційний опис, акт приймання-передачі та оцінки, накладна тощо. Отримання короткострокових кредитів має місце тоді, коли мова йде про незначні суми грошових коштів, які можна отримати без застави. Документами є: кредитний договір, виписка банку, розрахунок бухгалтерії, платіжне доручення, договір позики, ПКО, ВКО, звіт касира тощо.

Стадія зростання (становлення). В частині власного капіталу відбувається збільшення або зменшення статутного капіталу (додаткова емісія акцій або анулювання вже випущених акцій) та документами є: рішення власників, протоколи зборів акціонерів, накази, виписка банку. На цій стадії підприємство отримує довго-, короткострокової позики, виплачує відсотки, комісійні тощо на підставі таких документів: розрахунок бухгалтерії, виписка банку, ВКО, платіжне доручення, кредитний договір, ПКО, ВКО, звіт касира. На даній стадії підприємство починає відносини з найманими працівниками, відповідно, виникає заборгованість з оплати праці. Даний етап також передбачає те, що підприємство починає здійснювати безпосередньо ту діяльність, заради якої було створене, тому починають виникати відносини з постачальниками, відповідно, виникає кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги і поточні зобов'язання за розрахунками з одержаних авансів. В процесі здійснення операцій з постачальниками, виникає заборгованість за податками і платежами. Документами є: розрахунково-платіжна відомість, платіжна відомість, таблиць обліку робочого часу, накопичувальна картка виробітку і заробітної плати, накопичувальна картка обліку заробітної плати, особовий рахунок, листок обліку простоїв, відомість обліку дивідендів, чек, платіжне доручення, ВКО, виписка банку, договори, рахунки-фактури, рахунки, акти прийнятих робіт, послуг, податкові накладні, товарно-транспортні накладні, зовнішньоекономічний договір, договір купівлі-продажу, кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги і поточні зобов'язання за розрахунками з одержаних авансів, вантажно-митні декларації, приймальні акти і акти експертизи торговельно-промислової палати, комерційні документи, господарські договори, розрахунок бухгалтерії, ПКО, звіт касира, виписка банку, ВКО, платіжне доручення, вантажна митна декларація

Стабілізація (під діяльністю). На даному етапі підприємство стає прибутковим, і зазвичай досягає максимального рівня прибутку за весь період життєвого циклу. Документи щодо операцій з власним капіталом: розрахунок бухгалтерії, довідка бухгалтерії, рішення власників, протоколи зборів акціонерів, накази. Підприємство, яке отримало довгостроковий кредит на початку своєї діяльності, вже має достатньо грошових коштів для погашення тіла даного кредиту, або основної його частини, та переведення довгострокового кредиту до поточних зобов'язань, що підтверджується такими документами: ВКО, виписка банку, довідка бухгалтерії, розрахунок бухгалтерії, звіт касира. На даному етапі підприємство має велику кількість поточних зобов'язань, оскільки воно веде свою діяльність вже достатню кількість часу, і вже налагодило весь механізм функціонування; підприємство має стабільні відносини з постачальниками з приводу закупівлі сировини та матеріалів, найманими працівниками з приводу виплати заробітної плати, з державою тощо. Документи: накладні, рахунки-фактури, рахунки,

акти прийнятих робіт, послуг, податкові накладні, товарно-транспортні накладні, розрахунки бухгалтерії, платіжні доручення, податкова накладна, вантажна митна декларація, розрахунково-платіжна відомість, платіжна відомість, таблиць обліку робочого часу, накопичувальна картка виробітку і заробітної плати, накопичувальна картка обліку заробітної плати, ВКО, виписка банку

Стадія спаду (занепаду). На даній стадії життєвого циклу підприємство завершує свою діяльність, саме тому необхідно розподілити частки статутного капіталу між власниками. Потрібно також погасити заборгованість перед кредиторами та позичальниками. Якщо мова йде про акціонерне товариство, підприємству слід викупити та анулювати усі випущені ними акції, підставою для цього є: Статут, рішення власників, протоколи зборів акціонерів, накази, відомість обліку дивідендів, ВКО, платіжне доручення, господарські договори, розрахунок бухгалтерії, ПКО, звіт касира, виписка банку. На стадії занепаду (банкрутства) підприємство проходить процедуру ліквідації, усе майно підприємства стає реалізаційними засобами, саме тому підприємство погашає свою довгострокову заборгованість за допомогою реалізації свого майна, підставою для цього є: установчі документи, накладна, рахунок, рахунок-фактура, акти прийнятих робіт, послуг, податкові накладні, товарно-транспортні накладні, виписки банку. Поточні зобов'язання зазвичай стають основною причиною банкрутства підприємства, оскільки на даній стадії об'єми реалізації спадають, проте заборгованість підприємства залишається на тому самому рівні, у підприємства залишається все менше можливостей погасити зобов'язання. Документи: виписки банку, договори, накладна, рахунок, рахунок-фактура, акти прийнятих робіт, послуг, податкові накладні, товарно-транспортні накладні, ВКО, платіжне доручення

У результаті проведеного анкетування 41 підприємства Житомирської області виявлено основні недоліки документування операцій з пасивами:

- відсутність на підприємствах розробленого документообороту в частині операцій з пасивами, що негативно впливає на процес визначення відповідальності суб'єктів управління за стан пасивів;

- має місце несвоєчасність введення первинних документів у систему бухгалтерського обліку, що не дає можливості виявляти стійкі пасиви та використовувати достовірну інформацію для управління пасивами;

- неправильне документальне оформлення руху активів – впливає на розмір пасивів підприємства, що, в свою чергу, впливає на стан розрахунків з власниками, акціонерами, зокрема призводить до ймовірності втрати учасниками своєї частки, адже якщо внесок до статутного капіталу оформлено неналежним чином, то існує ймовірність не отримання спадщини, права на дивіденди тощо.

Причинами таких недоліків, на наш погляд, є:

- недостатня реалізація контрольних функцій бухгалтерського обліку в частині контролю за своєчасністю розрахунків з контрагентами, що пов'язано з недостатнім висвітленням на теоретичному рівні проблемних питань, які зустрічаються при практичному запровадженні діяльності, зокрема щодо організації документування операцій з пасивами;

- у нормативних документах практично відсутня регламентація документування операцій з пасивами. Одним із шляхів скорочення кількості документів, на думку проф. Т.А. Бутинець [3, с. 113], є їх уніфікація, типізація і стандартизація. Якщо документи з руху активів є стандартизованими та уніфікованими і досить рідко зустрічаються розроблені підприємством, то для відображення операцій з пасивами стандартних документів практично не створено. Це свідчить про те, що підприємство на свій розсуд створює документи, якість яких залежить від рівня кваліфікації юриста та бухгалтера підприємства. Якість документального підтвердження фактів, що відображають рух пасивів, впливає на

стан управлінських рішень. Чим точнішою є інформація, тим ефективнішим буде наслідок прийнятого управлінського рішення.

Наведені недоліки впливають на достовірність інформації, що розкривається в пасиві бухгалтерського балансу. Отже, головною проблемою в процесі обліку операцій з пасивами підприємства є організація процесу їх документування. Від належного оформлення операцій із власним капіталом та від своєчасності розрахунків за поточними та довгостроковими зобов'язаннями залежить фінансовий стан підприємства, а також його репутація.

Відображення операцій із власним капіталом та зобов'язаннями підприємства повинно бути якомога повніше зафіксовано в первинних документах, оскільки первинні документи, облікові реєстри та відповідні форми звітності є доказовою базою при розгляді судових спорів та врегулюванні заборгованості. У частині залученого капіталу відсутні первинні документи, які б забезпечували можливість розмежовувати в бухгалтерському обліку заборгованість та зобов'язання.

Висновки. Проблемою бухгалтерського обліку руху пасивів підприємства є організація їх документування, якій підприємства недостатньо приділяють уваги. В пасиві необхідно чітко знати, що і кому належить, вести облік у багатьох аналітичних розрізах. Правопорушень у відображенні та документальному оформленні власного капіталу підприємства лише у Житомирській області виявлено більше 60-тис. Наведено аналіз судових рішень в розрізі суб'єктів господарювання та причин їх виникнення. Найбільша кількість судових спорів пов'язана з визнанням недійсними рішень загальних зборів засновників, акціонерів та учасників, яка становить 93 %. Така ситуація підтверджує незадоволеність власників, акціонерів, засновників захистом їх прав.

В Україні не розроблено жодного спеціального первинного документу щодо оформлення операцій з формування прибутку, який би міг повністю відобразити процес його формування та використання. У зв'язку з існуванням наведених проблем та наявністю значної кількості судових спорів, необхідною є розробка документу, який би засвідчував розмір внесків засновників, завірявся нотаріально та реєструвався у державного реєстратора.

Визначені особливості документування операцій з руху пасивів на всіх стадіях життєвого циклу підприємства сприятимуть забезпеченню зацікавлених користувачів достовірною та необхідною інформацією щодо змін у власному капіталі та зобов'язаннях підприємства.

Література

1. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
2. Наборы ретроспективных данных и данные о трендах: рейтинг легкости ведения бизнеса – оценка бизнес регулирования [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://russian.doingbusiness.org/custom-query#hReprtpreview>.
3. Бутинець, Т. А. Документування в системі бухгалтерського обліку: теорія і методологія [Текст] : дис. ... канд. екон. наук : 08.06.04 / Т. А. Бутинець. – Житомир, 2001. – 200 с.
4. Про затвердження Переліку типових документів, що створюються під час діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів [Електронний ресурс] : Міністерство Юстиції України ; Наказ від 12.04.2012 № 578/5. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0571-12>.
5. Любушин, Н. П. Теория бухгалтерского учета [Текст] : учеб. пособие для вузов / Н. П. Любушин, В. В. Жаринов, Н. В. Бородин ; под ред. проф. В.Д. Новодворского. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 294 с.
6. Орлов, І. В. Документування та інвентаризація трансформації зобов'язань [Текст] / І. В. Орлов. // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – № 30. – С. 229–240.
7. Воськало, Н. М. Документування операцій з обліку власного капіталу [Текст] / Н. М. Воськало // Науковий вісник НТЛУ України : збірник науково-технічних праць. – Львів : РВВ НЛТУ України, 2009. – № 19.11. – С. 328 с.
8. Нусінов, В. Бухгалтерський облік (особливості ведення на гірничо-збагачувальних комбінатах України) [Текст] : навч. посіб. / В. Нусінов. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2011. – 640 с.
9. Градов, А. П. Стратегія і тактика антикризисного управління firmой [Текст] / А. Градов ; под общ

ред. А. П. Градова, Б. И. Кузина. – Санкт-Петербург : «Специальная литература», 1996. – 510 с.

10. Бланк, И. А. Управление активами [Текст] / И. А. Бланк – К. : Ника-Центр, 2000. – 720 с.

11. Коласс, Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы [Текст] : пер. с франц. / Б. Колас ; под ред. проф. Я. В. Соколова. – М. : Финансы, ЮНИТИ, 1997. – 576 с.

12. Корягіна, С. В. Економічна оцінка та планування життєвого циклу розвитку підприємства [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01 – Економіка, організація і управління підприємствами / С. В. Корягіна. – Львів : Вид-во НУ «Львівська Політехніка», 2004. – 21 с.

Стаття надійшла до редакції 17.02.2015 © Петренко Н.І., Столяренко О.М.

References

1. *Single State Register of Court Decisions*. Available at <http://www.reyestr.court.gov.ua>
2. *Sets of historical data and trend data: rating of ease of doing business*. Available at <http://russian.doingbusiness.org/custom-query#hReprtpreview>
3. Butynets, T. A. (2001). *Documentation in the accounting system*. Zhytomyr.
4. Ministry of Justice of Ukraine. (2012, April 12th). *On approving the list of documents that are created during the activities of state and local authorities, and other institutions, enterprises and organizations, specifying the terms of document storage*. Available at <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0571-12>
5. Liubushin, N. P., Zharinov, V. V., Borodina, N. V., & Novodvorskiy, V. D. (Eds.). (2000). *Accounting Theory*. Moskva: UNITY-DANA.
6. Orlov, I.V. (2010). Documentation and inventory of the liabilities' transformation. *Problems and prospects of the banking system of Ukraine*, 30, 229–240.
7. Voskalo, N.M. (2009, Oktober). Documentation of transactions with accounting for owners' equity. *Collection of Scientific Papers of NTLU of Ukraine*. Lviv: RIO NLTU of Ukraine.
8. Nusinov, V. (Ed.). (2011). *Accounting peculiarities of keeping records at mining enterprises of Ukraine*. Kryvyi Rih: Publishing house.
9. Gradov, A. P., & Kuzin, B. I. (Eds.). (1996). *Strategy and tactics of crisis management in a firm*. Sankt-Peterburg: Special literature.
10. Blank, I. A. (2000). *Asset management*. Kyiv: Nika-Center.
11. Kolass, B., & Sokolov, Ya. V. (1997). *Managing company's financial activities*. Problems, concepts and methods. Moskva: Finance, UNITY.
12. Koriahina, S. V. (2004). Economic evaluation and planning of the development of company's life cycle development. Lviv: PH NU Lviv Polytechnic.

Received 17.02.2015

© Petrenko N.I., Stolyarenko O.M